

Tunku Abdul Rahman: Tindakan Pencetus Peristiwa 13 Mei 1969

Tunku Abdul Rahman: Action Triggering the May 13, 1969 Event

Muhammad Asyraf bin Azizan

Bahagian Sejarah, Pusat Pengajian Ilmu Kemanusiaan, Universiti Sains Malaysia, Pulau Pinang, Malaysia
Corresponding author: asyrafusm1920@gmail.com

Abstrak

Peristiwa 13 Mei 1969 merupakan sebuah peristiwa yang sangat signifikan dalam perjalanan negara Malaysia. Peranan British sejak awal penjajahan telah memulakan pelbagai masalah terhadap masyarakat Tanah Melayu. Ini ditambah lagi dengan dasar pecah dan perintah yang dilaksanakan telah mewujudkan kesenjangan dalam kalangan masyarakat yang berbilang kaum di Tanah Melayu. Upaya meneliti asbab terhadap peristiwa ini, sosok tubuh tokoh yang menjadi antara watak utama ketika itu antaranya Tunku Abdul Rahman, Tun Abdul Razak serta beberapa tokoh lain yang menjadi tonggak kepada pemulihan selepas daripada peristiwa itu. Penulisan ini akan melihat sejauh mana peranan Tunku Abdul Rahman sebagai Perdana Menteri Malaysia pada ketika itu dalam mencetuskan peristiwa ini. Bagi sesetengah ahli sejarah, peristiwa ini berlaku disebabkan oleh isu perkauman dan juga beberapa isu yang berlaku beberapa hari sebelum 13 Mei seperti Pilihanraya Umum 1969, provokasi kaum dan sebagainya. Naratif ini telah dipegang oleh kebanyakan masyarakat umum serta ahli sarjana. Penggunaan kaedah penelitian dokumen Pejabat Kolonial (CO) dan beberapa memoir memperlihatkan bagaimana permulaan kepada bibit ketegangan ini berlangsung sejak awal lagi melibatkan tindak tanduk dari politik yang dilakukan oleh Tunku Abdul Rahman selaku Perdana Menteri pada ketika itu. Tindakan atau keputusan politik yang dilakukan oleh beliau telah memburukkan lagi bibit perpecahan dalam masyarakat Tanah Melayu yang telah berlaku sejak zaman penjajahan British. Ini seterusnya menyaksikan berlakunya peristiwa berdarah yang menjadi satu titik hitam dalam perjalanan masyarakat berbilang kaum di Malaysia. Penulisan ini diharapkan dapat mencambahkan lagi perbincangan tentang faktor awal yang menyebabkan peristiwa itu berlaku.

Kata kunci: 13 Mei 1969, Tunku Abdul Rahman, politik

Abstract

The event of 13 May 1969 was a very significant event in the journey of Malaysia. The role of the British since the beginning of colonialism has started various problems for the people of Malaya. This is compounded by the divisive policies and orders that have been implemented which have created disparities among the multi-racial community in Malaya. Efforts to examine the cause of this event, the figure of the figure who became one of the main characters at that time, including Tunku Abdul Rahman, Tun Abdul Razak and several other figures who

became pillars of the recovery after the event. This writing will look at the extent of Tunku Abdul Rahman's role as Prime Minister of Malaysia at that time in triggering this event. For some historians, this event occurred due to racial issues and also some issues that occurred a few days before May 13 such as the 1969 General Election, racial provocations and so on. This narrative has been held by most of the general public as well as scholars. The use of the Colonial Office (CO) document research method and some memoirs show how the beginning of the seeds of this tension took place from the very beginning involving political behavior carried out by Tunku Abdul Rahman as the Prime Minister at that time. Actions or political decisions made by him have worsened the seeds of division in the society of Malaya which has occurred since the British colonial era. This further witnessed the occurrence of bloody events that became a black spot in the journey of multi-racial society in Malaysia. This writing is expected to increase the discussion about the initial factors that caused the event to happen.

Keywords: 13 May 1969, Tunku Abdul Rahman, politics

Pengenalan

Malaysia merupakan salah satu negara yang mempunyai penduduk yang terdiri daripada pelbagai kaum. Antara kaum yang tinggal di Malaysia seperti Melayu, Cina, India, Kadazan dan sebagainya. Kehidupan di antara kaum sangat dititikberatkan dalam kehidupan seharian. Kesemua kaum-kaum yang wujud ini mempunyai identiti yang tersendiri. Walaupun mereka mempunyai perbezaan, namun ia bukan penghalang kepada pembentukan sebuah perpaduan yang utuh antara kaum-kaum ini.

Kemajmukan kaum di Malaysia ini telah bermula sejak abad ke-19 lagi. Ini kerana kedatangan British pada ketika itu telah membuka pintu kemasukan bagi kaum-kaum lain seperti Cina dan India untuk masuk dan menghuni di Malaysia (Ariffin 2017, 10). Pada peringkat awal, mereka datang ke Tanah Melayu hanyalah untuk bekerja di ladang-ladang, lombong dan sebagainya bagi menampung keperluan yang mendesak bahan-bahan mentah daripada Tanah Melayu. Ketibaan mereka telah memberikan beberapa kesan signifikan terhadap masyarakat Melayu pada ketika itu sehinggalah sekarang.

Setelah kemasukan kaum Cina dan India ke Tanah Melayu, muncul pula beberapa parti yang dilihat sangat mencabar dan juga mencalarakan perpaduan yang wujud. Perpecahan mula terbina apabila muncul suara-suara daripada bangsa Cina untuk mendapatkan hak yang sama seperti orang Melayu asal yang tinggal di Tanah Melayu pada ketika itu (Ariffin 2017, 23). Kehidupan masyarakat pada ketika itu yang telah berubah disebabkan kehadiran masyarakat lain dari luar memberikan satu cabaran bagi struktur ekonomi. Ini kerana dapat dilihat dasar British dalam sektor ekonomi ini telah membuka ruang yang luas untuk berlakunya perpecahan yang telah berlaku sebelumnya lagi. Dasar Pecah dan Perintah yang dilaksanakan telah menyebabkan bangsa Melayu, Cina dan India berpecah dan diasingkan mengikut lokasi dan kaum masing-masing (Leon Comber 2013, 20-21). Berdasarkan kepada dasar ini, orang Melayu yang tertumpu di kawasan kampung atau luar bandar dan digalakkan untuk menjalankan aktiviti pertanian semata-mata. Masyarakat Cina pula ditempatkan di bandar-bandar untuk menjalankan aktiviti perniagaan dan masyarakat India pula ditempatkan di kawasan estet untuk mengusahakan ladang-ladang getah dan sebagainya.

Pengenalan dasar ini telah menyebabkan masyarakat berbilang kaum di Tanah Melayu terus berpecah belah. Keadaan ini secara tidak langsung menimbulkan satu perasaan bimbang dalam kalangan masyarakat (Ariffin 2017, 24). Nilai kepercayaan telah menurun di bawah masyarakat menyebabkan timbul satu suasana yang tidak harmoni di antara masyarakat di Malaysia. Penubuhan beberapa parti politik yang lebih memperlihatkan perjuangan berasaskan kaum telah menambahkan lagi suasana yang tidak harmoni pada sebelumnya. Walaupun

perjuangan untuk mempercepat kemerdekaan dilihat sebagai satu bentuk kebersamaan antara kaum di Malaysia, namun tidak semua parti berpendapat begitu. Ini kerana bagi beberapa parti politik yang lain, keperluan untuk mendapatkan sokongan daripada kaum yang lain amat sukar disebabkan masyarakat berasal daripada luar Tanah Melayu lagi mempunyai semangat cinta akan tanah air mereka yang asal (Ahmat Adam 2014, 129-130). Apabila kemerdekaan diperolehi, pelbagai parti politik mula muncul dan tidak terhad kepada semangat perkauman semata-mata.

Kemunculan beberapa parti lain seperti PAS, Gerakan, PAP, DAP serta parti-parti lain dilihat mengeruhkan lagi keadaan masalah perkauman yang wujud sejak sekian lama (Tunku Abdul Rahman 2007, 15). Ini kerana parti-parti ini telah menggunakan pengaruh politik mereka untuk mendapatkan sokongan. Mereka juga telah memperoleh sokongan dengan bermain politik kotor. Antaranya adalah penggunaan politik yang terkait sentimen perkauman untuk mendapatkan sokongan daripada kaum Melayu (Tunku Abdul Rahman 2007, 15). Malah, politik yang dimainkan menggunakan sentimen perkauman ini telah menyebabkan masyarakat Cina dan Melayu khususnya telah menambahkan lagi perasaan syak wasangka.

Dalam ketegangan yang berlaku disebabkan politik perkauman, terdapat beberapa bibit pergaduhan di antara kaum muncul namun tidak diberikan perhatian. Ini termasuklah beberapa rusuhan kaum di kawasan yang padat dengan penduduk serta wujud pertembungan di antara kaum Melayu dan Cina. Dapat dilihat bagaimana pembunuhan seorang pekerja UMNO di Pulau Pinang telah menegangkan masalah yang berlaku (Tunku Abdul Rahman 2007, 38-39). Peristiwa ini telah menimbulkan syak wasangka di dalam masyarakat Cina dan juga Melayu.

Peristiwa 13 Mei 1969 yang merupakan salah satu pengalaman pahit bagi sebuah negara merdeka serta meninggalkan satu kesan yang mendalam terhadap pembangunan negara selain usaha-usaha untuk memantapkan perpaduan dalam negara. Jadi, peristiwa ini perlu untuk diberikan penekanan dalam sejarah negara supaya tidak berulang dalam apa bentuk sekalipun.

Peristiwa 13 Mei 1969

13 Mei 1969 memperlihatkan bagaimana dasar British telah memberi kesan yang sangat mendalam terhadap perpaduan negara. Peristiwa ini telah mendapat pelbagai reaksi dalam kalangan rakyat Malaysia dan juga luar negara. Meneliti kronologi peristiwa tragis ini, 13 Mei 1969 bukan berlaku selama sehari tetapi ia telah bermula beberapa bulan sebelum itu. Menurut penulisan Tunku Abdul Rahman berkenaan peristiwa ini, beliau menyatakan tentang beberapa penglibatan parti politik di dalam permainan politik perkauman telah meletakkan asas kepada peristiwa ini. Menurut Tunku:

“Sejak permulaan kempen, PAS telah menggunakan sentimen perkauman dan keagamaan untuk mendapat sokongan daripada orang Melayu di semua negeri selain Kelantan kerana mereka telah berkuasa di negeri tersebut. Bagi Parti DAP, Gerakan dan PPP pula mereka mengapikan perasaan dan sentimen orang Cina dengan mengatakan mereka akan merampas hak orang Melayu sebagaimana yang tercatat dalam Perlembagaan; dan menekankan bahawa mereka akan mengamalkan dasar berbilang bahasa di Malaysia jika mereka menang dalam pilihan raya itu.” (Tunku Abdul Rahman 2007, 15)

Dalam masa yang sama, isu komunis masih lagi berlegar sekitar kempen pilihan raya yang berlaku pada tahun 1969. Tunku masih lagi beranggapan bahawa wujudnya pengaruh komunis melalui salah sebuah parti politik yang bakal bertanding di dalam pilihan raya tersebut. Pengaruh yang dibawa oleh Parti Buruh telah membawa dakyah-dakyah yang bertujuan untuk menanamkan perasaan perkauman dalam hati dan fikiran orang Cina dengan tujuan lain untuk

menarik mereka memasuki gerakan komunis yang dibawa oleh parti tersebut (Tunku Abdul Rahman 2007, 15). Pergerakan parti ini telah berjaya mempengaruhi golongan belia Cina (Tunku Abdul Rahman 2007, 16). Walaupun wujud parti yang bersifat kecinaan di dalam Perikatan, namun ia tidak dapat menarik minat belia daripada menyertai Parti Buruh ataupun mengikut dakyah yang telah ditaburkan oleh Parti Buruh. Tunku dengan jelas memperkatakan tentang perkara ini:

“Saya berani berkata, Cuma sesuku sahaja orang Cina di Malaysia atau kurang daripada itu yang bersetuju dengan padangan-pandangan mereka itu, ataupun menumpahkan taat setia mereka kepada negara China di bawah pemerintahan Mao Tze Tung. Tiga suku penduduk Cina di Malaysia inginkan kehidupan yang aman dan harmoni dengan kaum-kaum lain. Mereka ingin menjalankan perniagaan dan perdagangan serta perusahaan yang dijalankan sejak nenek moyang mereka.” (Tunku Abdul Rahman 2007, 17)

Selain daripada isu ideologi yang dimainkan sekitar tahun 1969, isu-isu jenayah yang telah berlaku juga telah meniupkan lagi api perkauman yang sejak sekian lama telah dimulakan. Antara jenayah yang telah dilakukan adalah penglibatan masyarakat Cina di dalam kegiatan kongsi gelap untuk berkhidmat bagi ahli-ahli politik. Secara dasarnya, penggunaan kongsi gelap untuk berkhidmat bagi parti politik ini adalah untuk mengawal keselamatan, menguatkan pengaruh dan meninggikan kedudukan mereka dalam kalangan kaum Cina (Tunku Abdul Rahman 2007, 18). Namun begitu, mereka telah menggunakan peranan mereka itu bagi mengugut pengundi baru untuk membuang undi terhadap pengundi calon yang mereka sukai. Ia secara tidak langsung telah menyebabkan masyarakat semakin takut dan proses demokrasi terganggu secara langsung (Tunku Abdul Rahman 2007, 18). Perkara ini juga seperti yang telah dijelaskan di dalam catatan Tunku:

“Dalam kempen pilihan raya yang lepas, mereka telah mengambil peranan yang baru sebagai wakil calon dan pekerja pilihan raya untuk bertanding dalam pilihan raya. Mereka menjalankan pelbagai tipu helah jahat kerana hanya itu yang mereka tahu lakukan. Pengundi-pengundi telah diugut supaya mengundi calon yang tidak mereka sukai.” (Tunku Abdul Rahman 2007, 19)

Kemuncak peristiwa berdarah ini bermula sebulan sebelum pilihan raya yang menyaksikan satu pembunuhan berlaku ke atas salah seorang pekerja pilihan raya bagi parti UMNO. Tunku mencatatkan:

“Kesempatan ini muncul apabila satu peristiwa telah berlaku pada 24 April, iaitu kira-kira dua minggu sebelum hari mengundi. Pada kira-kira jam 8.30 malam itu, seorang pekerja UMNO bernama Encik Kassim Omar yang sedang dalam perjalanan pulang ke rumahnya telah melihat beberapa orang berkumpul di kawasan Jelutong, Pulau Pinang. Beliau telah memberhentikan motosikal yang sedang dinaikinya untuk melihat dan bertanya kerana pada fikirannya satu kemalangan telah berlaku. Ketika ini juga beliau telah diserang oleh kumpulan yang ada di situ dan beliau telah dibunuh dengan kejamnya. Setelah itu, mereka telah menconteng cat merah di seluruh mayat orang yang telah mereka bunuh itu. Perbuatan mereka itu merupakan satu pembunuhan yang disengajakan dan boleh berlaku ke atas sesiapa jua. Pembunuhnya ialah pemuda-pemuda Parti Buruh.” (Tunku Abdul Rahman 2007, 37-38)

Rentetan daripada peristiwa ini kebanyakan pemimpin Melayu Pulau Pinang berasa marah namun ditenangkan oleh Tunku supaya tidak berlaku pergaduhan antara kaum yang teruk sebelum pilihan raya. (Tunku Abdul Rahman 2007, 38). Walaupun ia bukan penyebab utama, namun pembunuhan yang dilakukan ini mencetuskan bibit-bibit tidak senang hati dan syak wasangka menyelubungi masyarakat Melayu semenjak itu.

10 Mei 1969 merupakan permulaan kepada kemuncak peristiwa berdarah bagi seluruh rakyat Malaysia khususnya yang berada di sekitar Kuala Lumpur (Noor Azlan & Rashidah 2017, 146). Perkara ini bermula apabila salah seorang pemuda daripada Parti Buruh ditembak mati oleh mata-mata (Noor Azlan & Rashidah 2017, 140). Peristiwa ini secara langsung memulakan satu tindak balas yang agresif daripada masyarakat Cina yang beraliran radikal. Ibu bapa kepada mangsa telah dilaporkan berhubung dengan pihak polis bagi membuat satu perarakan untuk menghormati mendiang. Namun perarakan tersebut telah menyimpang jauh daripada laluan asal yang telah dipersetujui antara ibu bapa mendiang dan juga pihak polis serta telah memasuki jalan-jalan yang didiami oleh kebanyakan rakyat bangsa Cina (Noor Azlan & Rashidah 2017, 140).

Ketegangan yang berlaku bersambung lagi apabila suatu perarakan kemenangan yang dibuat oleh parti *Democratic Action Party* (DAP) dan Gerakan telah diadakan pada 11 dan 12 Mei 1969 (Majlis Gerakan Negara 2021, 37). Perarakan kali ini tidak mendapat sebarang kebenaran daripada pihak polis. Dilaporkan bahawa perarakan kali ini lebih ekstrim kerana peserta perarakan berbangsa Cina telah menggunakan kata-kata kesat kepada anggota polis. Antara yang dilaporkan adalah 'kita raja' dan 'buang semula polis Melayu' (Goh 1971, 21). Perarakan pada hari berikutnya turut disertai dengan beberapa tindakan agresif oleh peserta perarakan. Para peserta telah bertindak dengan memaki hamun orang Melayu dan sebagainya (Goh 1971, 21).

Kemuncak peristiwa ini adalah pada 13 Mei 1969 di mana satu mesyuarat telah diadakan bagi berbincang berkenaan tindak balas yang perlu diambil terhadap ugutan dan hinaan diterima orang Melayu. Satu permit untuk perarakan telah diluluskan oleh pihak polis dan orang-orang Melayu mula berkumpul di Kampung Baru, Kuala Lumpur. Walau bagaimanapun, terdapat satu kejadian di mana orang Melayu yang datang bagi menyertai perarakan telah diserang di Setapak. Kejadian demi kejadian semakin meruncing sehingga anggota tentera dikerahkan bagi menolong *Federal Reserve Unit* (FRU) yang berada di sekitar Kuala Lumpur. Pada jam 8.00 malam, darurat diisytiharkan oleh Tunku Abdul Rahman melalui satu siaran radio (Tunku Abdul Rahman 2007, 78-80). Peristiwa ini telah meninggalkan kesan yang mendalam terhadap seluruh sistem politik, ekonomi dan sosial masyarakat Malaysia. Ia telah mengorbankan hampir 200 orang dan menjadikan Kuala Lumpur hampir lumpuh kerana peristiwa ini (Majlis Gerakan Negara 2021, 102). Impak daripada peristiwa ini juga telah melahirkan Majlis Gerakan Negara (MAGERAN) yang telah dipengerusikan oleh Tun Abdul Razak (Ishak Saat 2013, 126)

Tindakan Pencetus daripada Tunku Abdul Rahman

Pembentukan Malaysia

Selain punca-punca di atas yang dicetuskan oleh parti politik, namun ia juga berpunca daripada beberapa tindakan yang dilakukan oleh Tunku Abdul Rahman sepanjang perjalanannya politikinya sejak penghujung tahun 1950-an sehingga pertengahan 1960-an. Antara tindakan politik yang dilakukan oleh Tunku sehingga menyebabkan bibit perpecahan semakin memuncak ialah Pembentukan Malaysia.

Pembentukan Malaysia telah menyebabkan beberapa buah wilayah di sekitar Tanah Melayu pada ketika itu seperti Sabah, Sarawak dan Singapura bergabung bagi membentuk

sebuah persekutuan.. Idea tentang penyatuan ini telah melalui beberapa tahun lamanya. Ia telah dimulakan oleh idea yang muncul daripada British dipanggil sebagai *The Grand Design* (Allan 2022, 15). Cadangan ini telah muncul sebelum tahun 1963 ataupun ketika ia diumumkan oleh Tunku. Dalam sebuah artikel menyatakan;

“Ideas for a closer association between Federation of Malaya, Singapore, Sarawak, North Borneo and Brunei, all of which were under the formal or informal control of the British since the 19th century. The earliest suggestion of the possibility of closer association between the Malayan states and the Borneo territories was made by Lord Brassey who suggested that these territories be merged ‘into one large colony’ in the House of Lords in 1887.” (Joseph & Shanthiah 2017, 100)

Ini menunjukkan tentang bagaimana British telah lama merancang untuk diadakan satu gabungan yang besar merangkumi beberapa buah wilayah. Namun, ia tidak disusuli dengan pelan atau tindakan yang komprehensif bagi merealisasikan rancangan tersebut.

Namun begitu, idea ini telah ditimbulkan oleh salah seorang pentadbir British iaitu Malcolm Macdonald pada tahun 1953. Ia merupakan salah satu aspirasi yang sangat besar bagi beliau sejak daripada itu. Antara tujuan utama kenapa kolonial mahukan penggabungan negara-negara seperti Tanah Melayu, Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei adalah seperti yang dinyatakan dalam sebuah artikel;

“Objektif utamanya adalah untuk penyatuan wilayah British Malaya dan British Borneo serta menggabungkan wilayah Singapura. Usaha ke arah membina hubungan lebih rapat di wilayah Borneo juga telah dirancang untuk menggabungkan wilayah Sarawak, Borneo Utara dan Brunei bagi membentuk sebuah unit tunggal (federasi) di wilayah Borneo sebelum disatukan bersama wilayah yang lain.” (Allan 2022, 14)

Idea penyatuan yang pada asalnya dicetuskan semula oleh Malcolm Macdonald telah dibawa kepada pengetahuan masyarakat oleh Tunku Abdul Rahman untuk direalisasikan. Di dalam sebuah ucapan semasa beliau berada di dalam sebuah majlis makan malam dianjurkan oleh Persatuan Wartawan Asing di Singapura, beliau dengan jelas membawa gagasan untuk digabungkan Tanah Melayu, Singapura, Borneo Utara, Sarawak dan juga Brunei menjadi sebuah negara yang besar (Allan 2022, 17). Dalam penulisan yang sama, Allan juga telah memetik daripada Ghazali Shafie tentang ucapan Tunku Abdul Rahman pada ketika itu;

“Lambat laun, Tanah Melayu harus mewujudkan suatu persefahaman dengan Britain dan penduduk Singapura, Borneo Utara, Brunei dan Sarawak. Terlalu awal bagi saya menyatakan sekarang bagaimana persefahaman yang lebih erat itu boleh diwujudkan tetapi tidak dapat dielakkan bahawa kita perlu memandang ke hadapan kepada objektif ini dan memikirkan suara perancangan bagi membolehkan wilayah tersebut digabungkan bersama dalam suatu kerjasama politik dan ekonomi...” (Allan 2022, 14)

Dapat dilihat idea yang dikemukakan oleh Tunku ini telah menjadi asas kepada langkah-langkah yang berlaku selepas daripada itu sehingga terbentuk sebuah Persekutuan Malaysia yang menggabungkan Tanah Melayu, Singapura, Sarawak dan Sabah menjadi sebuah negara bernama Malaysia pada 16 September 1963.

Walaupun langkah yang diambil oleh Tunku wajar dicontohi, namun idea penyatuan

Malaysia ini telah menimbulkan beberapa ketegangan terutama sekali terhadap seteru politik UMNO pada ketika itu iaitu Parti Tindakan Rakyat (PAP) yang berasal dari Singapura. Parti ini telah dipimpin oleh Lee Kuan Yew. Semenjak daripada penubuhan Malaysia, banyak isu berkaitan kaum telah dimainkan oleh PAP (Abdul Rahman 2005, 345). Antara isu yang menjadi polemik ketika itu adalah berkaitan ketidakseimbangan komposisi masyarakat Cina di Singapura dan Melayu di Tanah Melayu pada ketika itu. Pertambahan masyarakat Cina daripada Singapura ke dalam Malaysia telah menyebabkan wujudnya kebimbangan dalam masyarakat Melayu khususnya dalam aspek politik. Perkara ini dijelaskan oleh Leon Comber di dalam penulisannya;

“Pada masa yang sama, kemasukan Singapura ke dalam Malaysia tidak diterima dengan mudah. Orang-orang Melayu di Semenanjung Malaysia berasa kurang selesa dengan kehadiran Singapura yang kecina-cinaan itu. Orang-orang Cina merupakan 75 peratus daripada jumlah penduduk Singapura.” (Leon Comber 2013, 110)

Dalam masa yang sama, masyarakat Melayu di Singapura merasakan agenda yang berlaku menyebabkan mereka disisihkan oleh kerajaan Singapura. Ini disebabkan oleh tindakan yang berlaku sepanjang Singapura berada di dalam Persekutuan Malaysia tidak mencerminkan hak sebenar masyarakat Melayu yang termaktub di dalam kontrak sosial Perlembagaan Persekutuan Malaysia. Menurut sebuah artikel;

“Perasaan tidak puas hati semakin membara apabila pada awal bulan Mei 1964, penduduk di Jawa Road dan Palembang Road diarahkan supaya berpindah ke penempatan baharu. Selain kawasan itu, perintah berpindah juga telah menjalar ke kawasan lain seperti Kallang West Coast dan Kampung Bendong.” (Ayu Nor Azilah 2018, 57-58)

Di dalam sebuah memoir, isu komposisi kaum di antara Tanah Melayu dan Singapura menjadi isu utama dalam agenda penyatuan ini. Mubin Sheppard menyatakan;

“The ‘Emergency’ on the mainland had been brought to a decisive and successful conclusion in August 1960, relieving both territories of any immediate communist threat. But to Tunku there was one main objection: the population of Singapore, numbering nearly one million, were mainly Chinese whose links with Mainland China were still close. Their loyalty would need to be transferred to Malaya before a merger could be favourably considered.” (Mubin Sheppard 2019, 140)

British juga telah mengakui bahawa wujud satu masalah berkaitan isu perkauman apabila digabungkan Singapura di dalam Persekutuan. Dalam satu surat yang telah dihantar oleh *Commissioner General* di Asia Tenggara kepada Malcolm MacDonald pada 10 Jun 1952 dengan menyatakan:

“As I say, the main difficulty will almost certainly come from the Malays in the Federation, although the Chinese in Singapore may also prove difficult when the time comes to consider the conditions of association between these two territories.” (CO1022/61)

Ditambah lagi berlakunya satu rusuhan di Singapura yang berlaku pada tahun 1956 yang

dipelopori oleh komunis yang berada di Singapura. Suhaimi Mokhtar menjelaskan;

“Keadaan di Pulau Singapura terus berada dalam suasana yang tidak menstabilkan dengan pemogokan, rusuhan besar di Singapura pada tahun 1956 menyebabkan para pemimpin Singapura memikirkan soal penyatuan dengan Tanah Melayu. Singapura mengalami keadaan yang sangat merbahaya dengan gerakan-gerakan yang diinspirasikan oleh komunis melalui sekolah-sekolah Cina dan pelajar Universiti Nanyang, menjadikan keadaan keselamatan pulau itu bergantung rapat dengan Tanah Besar.” (Suhaimi Mokhtar 1981, 60)

Namun begitu, Tunku tetap ingin meneruskan idea ini walaupun pada peringkat awal idea ini tidak mendapat sokongan daripada Tun Abdul Razak yang juga merupakan Timbalan Perdana Menteri pada ketika itu. Perkara ini dapat dilihat berdasarkan kepada surat yang telah dihantar berkenaan pertemuan di antara Tun Razak dan juga Lord Selkirk pada 25 Ogos 1960. Surat tersebut menyatakan;

“Most of the talking was done by Lord Selkirk, who, as you will see from the record, gave Tun Razak some impressions of recent political developments in Singapore. Tun Razak said little but did make one positive contribution when he said that he would be prepared to talk to Lee Kuan Yew should he wish to come to Kuala Lumpur and that he was sure the Tunku would prepare to receive him also. When Lord Selkirk asked Tun Razak whether he might pass this one to Lee Kuan Yew, Tun Razak demurred and was obviously unwilling to appear to be issuing an invitation.” (CO1030/972)

Dalam catatan ini dengan jelas bahawa, Tun Razak masih lagi mempunyai perasaan syak wasangka terhadap Lee Kuan Yew sewaktu proses untuk penyatuan bermula. Perkara ini telah disokong oleh sebuah artikel dengan menyatakan;

“The records indicate Tunku’s deputy, Abdul Razak, had become more inclined to support the idea of merger and viewed it as a practicalable measure in view of the rise of leftist parties in Singapore as the colony edged towards independence.” (Joseph & Shanthiah 2017, 110)

Ini menunjukkan bahawa idea penyatuan Tanah Melayu dan Singapura khususnya amat menimbulkan syak wasangka kepada Tun Razak yang sewaktu itu masih lagi tidak mempunyai kepercayaan yang penuh kepada Lee Kuan Yew dan Singapura khususnya berkaitan politik yang digunakan kerajaan Singapura pada ketika itu (Sohaimi & Romzi 2020, 221). Walaupun pada awalnya dapat dilihat bagaimana Tunku mempunyai kebimbangan terhadap komposisi masyarakat Cina di dalam Singapura yang bakal memberi kesan kepada masyarakat Melayu di Semenanjung Tanah Melayu. Namun, beliau tetap dengan pendirian yang sama untuk menyatukan negara-negara berikut supaya bergabung menjadi satu entiti yang besar. Sifat anti-komunis yang wujud dalam diri Tunku pada ketika itu dilihat tidak mampu untuk menghalangnya daripada menarik masuk Singapura, Sabah, Sarawak dan Brunei bagi menyertai pembentukan Malaysia walaupun isu komunis amatlah memberikan ancaman kepada kestabilan negara pada ketika itu (Ariffin Omar 2005, 339)

Sikap Bertolak Ansur Tunku

Tunku juga dilihat sebagai seorang yang sangat bertolak ansur di dalam pentadbirannya. Ini

kerana dasar yang diperkenalkan oleh Tunku sejak merdeka cenderung menyebelahi masyarakat Melayu khususnya disebabkan oleh faktor-faktor ekonomi. Namun begitu, dalam beberapa isu yang lain, dapat dilihat pentadbiran Tunku telah bertindak meletakkan kelebihan kepada masyarakat Cina. Ini dapat dilihat apabila terdapat desakan daripada masyarakat Cina yang menentang terhadap dasar pendidikan yang meletakkan bahasa kebangsaan iaitu bahasa Melayu sebagai bahasa pengantar. Perkara ini telah dinyatakan di dalam penulisan Abdul Rahman Ibrahim;

“Dalam hal pelajaran, pembangkang telah menggunakan isu Universiti Merdeka. Menurut mereka, penggunaan bahasa Cina sebagai bahasa pengantar telah tidak diterima oleh kerajaan kerana bertentangan dengan dasar pendidikan negara. MCA dengan persetujuan kerajaan telah mendirikan Kolej Tunku Abdul Rahman sebagai alternatif. Kolej ini lebih memberikan keutamaan kepada kepentingan pelajar Cina. Kelemahan kerajaan yang banyak bertolak ansur dengan MCA dan mengetepikan dasar pelajaran seperti yang termaktub dalam Penyata Rahman Talib dikritik hebat oleh para pemimpin ultra Melayu.” (Abdul Rahman Ibrahim 2005, 339)

Peranan UMNO dalam Ekonomi

Tindakan-tindakan yang dilakukan oleh Tunku berkaitan dengan penyatuan Malaysia ini amatlah berisiko disebabkan isu seperti perpaduan di antara Melayu dan Cina masih lagi berada di tahap yang tidak memberangsangkan. Malah, isu berkaitan ekonomi masyarakat juga tidak berjaya dipulihkan sepenuhnya. Tunku yang pada ketika itu merupakan Presiden UMNO telah menggunakan kuasa politiknya untuk membolehkan masyarakat Melayu mendapat pelbagai kelebihan dalam aspek ekonomi serta mengabaikan pembangunan bagi kaum-kaum lain pada ketika itu. Kua Kia Soong di dalam sebuah penulisannya telah mempersoalkan tentang dasar ekonomi Tunku selepas merdeka. Katanya;

“Thus, from the 1960s, there was clearly a struggle within the Malay ruling class, between the ‘Old Guard’ aristocratic class who were content with their economic interests in private capital of the non-Malay and foreign capitalists (even if this only meant sitting on the boards of directorship) and landed interests, and those elements who wanted to expand state capital still further in order to create a strictly Malay state capitalist class.” (Kua 2019, 27)

Perkara ini mengusarkan kaum-kaum lain yang melihat bahawa peranan Kerajaan Pusat yang dipimpin oleh UMNO pada ketika itu dilihat melebihi Melayu dan seterusnya menimbulkan ketidakpuasan hati dalam kalangan masyarakat Cina dan India (Mahathir 2018, 227). Walaupun wujud parti kaum lain di dalam Kerajaan Pusat ketika itu seperti MCA bagi kaum Cina dan MIC bagi kaum India, namun ia tidak berfungsi di dalam menyamaratakan ekonomi kaum-kaum di Tanah Melayu pada ketika itu. hanya sektor awam sahaja yang memperlihatkan hasil yang positif daripada usaha kerajaan untuk merapatkan jurang di antara kaum melalui pembukaan jawatan kosong kepada orang bukan Melayu (Mahathir 2018, 227).

Bagi Kua juga, beliau melihat dasar ekonomi yang dilakukan pada waktu itu telah digunakan sepenuhnya untuk menjadikan sektor pertanian sebagai sektor-sektor awam kerajaan dan secara tidak langsung telah meningkatkan manipulasi oleh para pemimpin yang dipelopori oleh UMNO pada ketika itu. Menurutnnya;

“The ascendancy of this state (bureaucratic) capitalist class could be seen in

the contents of the Malaysian Plans. The First Malaysia Plan (1966-70) saw even more agricultural institutions emerge at both federal and state levels. These were aimed at providing further alternative channels for credit marketing, extension services and so on in order to accelerate commercial services in the rural sector. Among these were; the expansion of Bank Pertanian (Agriculture Development Bank); the establishment of Lembaga Padi Nasional (LPN, National Padi Authority); Food Industries of Malaysia (FIMA); MAJUIKAN (Fisheries Development Authority); MAJUTERNAK (Livestock Development Authority); RISDA (Rubber Industry Smallholders Development Authority); FOA (Farmers Organisation Authority), and various State Agricultural Development Corporations, including MARDI (Malaysia Agricultural Research and Development Institute). The vastly bureaucracy that had been created for the management of all these rural schemes provided abundant opportunities for corruption and manipulation as well as a Malay middle class base for the state capitalists.” (Kua 2019, 30)

Penguasaan politik di dalam agensi-agensi di atas telah membuka peluang kepada manipulasi serta salah guna kuasa di dalam mangaut keuntungan dan mengangkat individu-individu tertentu bagi menjawat jawatan penting dalam agensi tersebut. Jamaie Halil telah menyebutkan;

“Berdasarkan situasi politik semasa, nampaknya persepsi orang Melayu ialah UMNO bukan sahaja sebagai wadah politik tetapi juga ‘lombong emas’. Lantaran itu UMNO dijadikan sasaran untuk mencari kekayaan, menambah harta, menambah kemewahan di samping mendapat pengaruh. Dengan demikian semakin ramai orang Melayu yang berusaha mendekati pemimpin UMNO dan untuk tujuan itu berbagai-bagai pendekatan telah digunakan.” (Jamaie Halil 2005, 17)

Penulisan ini menjelaskan bagaimana rakyat bawahan menggunakan UMNO yang merupakan parti politik dominan dalam kerajaan persekutuan untuk memperoleh kepentingan bagi digunakan untuk diri sendiri semata-mata. Amalan ini telah menjadikan sistem politik yang dimainkan oleh UMNO pada ketika itu yang sepatutnya memihak kepada seluruh rakyat Malaysia beranjak menjadi sebuah parti yang hanya mengangkat satu kaum untuk kemajuan dan mengetepikan kaum lain.

Kesimpulan

Peristiwa 13 Mei 1969 ini merupakan salah satu peristiwa hitam yang memberi kesan kepada rakyat Malaysia secara amnya dan juga perpaduan antara kaum secara khususnya. Peranan parti politik dan juga para pemimpinnya juga telah menyumbang kepada berlakunya kekacauan di dalam sistem perpaduan di negara ini. Hasil daripada peristiwa ini kita dapat lihat bahawa kewujudan pelbagai kaum telah digunakan sebagai satu alat untuk berkempen di dalam pilihanraya. Selain daripada masalah yang berlaku sejak 1940-an, tindakan demi tindakan yang dilakukan oleh Tunku Abdul Rahman telah menatijahkan satu peristiwa yang sangat besar dalam kehidupan rakyat Malaysia. Penerimaan Tunku terhadap idea yang pada asalnya dilihat oleh beliau sendiri sebagai berisiko masih dilakukannya. Walaupun mendapat tentangan, namun usahanya untuk memasukkan negeri Sabah, Sarawak dan juga Singapura amat bersungguh-sungguh. Landskap arena politik negara berubah di era pentadbirannya, selepas kejayaan memperoleh kemerdekaan daripada British, beliau sekali lagi membuat kejutan demi

kejutan di dalam mengubah hidup rakyat-rakyat di negara Malaysia. Perbincangan mengenai politik UMNO juga tidak dapat diketepikan sama sekali. Ini kerana peranan UMNO di dalam isu-isu besar di dalam negara amat besar sekali memandangkan parti ini merupakan parti yang dominan berbanding parti lain. Ini ditambah lagi dengan komposisi penduduk Malaysia yang kebanyakan adalah orang Melayu telah meletakkan UMNO sebagai sebuah parti yang sangat penting dalam beberapa isu pembangunan dari aspek ekonomi, politik dan juga sosial. Masyarakat di bawahan sangat melihat UMNO sebagai satu-satunya parti yang mampu memberikan kelebihan kepada masyarakat Melayu khususnya.

Penghargaan

Penulis berterima kasih kepada para penilai tanpa nama yang dilantik oleh MJHA atas komen-komen membina bagi menambah baik penulisan manuskrip ini.

Konflik Kepentingan

Penulisan ini tidak mempunyai sebarang konflik kepentingan di antara mana-mana pihak.

Rujukan

- Abdul Rahman Haji Ismail. 2005. "Sejarah Politik Malaysia 1965-2000". Dalam *Malaysia: Sejarah Kenegaraan dan Politik*. Disunting oleh Abdul Rahman Haji Ismail. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Abdul Rahman Ibrahim. 2018. *13 Mei 1969 di Kuala Lumpur*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka
- Ahmat Adam. 2014. *Melayu, Nasionalisme dan Pembinaan Bangsa*. Kuala Lumpur: Penerbit Universiti Malaya.
- Allan Leonard Kho. 2022. "Idea The Grand Design dan Super Federation Dalam Pembentukan The Greater Malaysia." *Jurnal Borneo Akhailogia* 7, no. 1: 13-24.
- Ariffin Omar. 2005. "Dari Malayan Union ke 13 Mei." Dalam *Malaysia: Sejarah Kenegaraan dan Politik*. Disunting oleh Abdul Rahman Haji Ismail. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Ariffin Omar. 2017. *Bangsa Melayu: Konsep Bangsa Melayu Dalam Demokarasi dan Komuniti*. Selangor: Strategic Information and Research Development Centre (SIRD).
- Ayu Nor Azilah Mohamad, Mohamed Ali Hanifa & Wayu Nor Asikin Mohamad. 2018. "Impak Pemajmukan dalam Hubungan Malaysia-Singapura Pasca Pembentukan Malaysia." *Malaysian Journal of Sciences and Humanities* 3, no. 3: 53-63.
- CO 1022/61. 10 June 1952. *From Singapore To Colonial Office*.
- CO 1030/972. 9 September 1960. *Note on a meeting between Tun Razak and Lord Selkirk*.
- Comber, Leon. *Peristiwa 13 Mei: Sejarah Perhubungan Melayu-Cina*. Diterjemah oleh Omardin Haji Ashaari. Selangor: IBS Buku Sdn Bhd, 2013
- Goh Cheng Teik. 1971. *The May Thitteenth Incident and Democracy in Malaysia*. Kuala Lumpur: Oxford University Press.
- Ishak Saat. 2013. "Tun Abdul Razak Hussein: Survival Politik Melayu 1963-1976." *Jurnal Perspektif* 6, no. 3: 122-137.
- Jamaie Halil. 2005. *UMNO dalam Politik dan Perniagaan Melayu*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Joseph M. Fernando & Shanthiah Rajagopal. 2017. "Politics, Security and Early Ideas of 'Greater Malaysia', 1945-1961." *Archipel*, 94: 97-119.
- Kua Kia Soong. 2019. *May 13: Declassified Documents On The Malaysian Riots of 1969*. Selangor: Suara Iniatif Sdn Bhd.

- Majlis Gerakan Negara. 2021. *13 Mei: Laporan Majlis Gerakan Negara*. Diterjemah oleh Hariz Rashid. Selangor: The Biblio Enterprise.
- Mohd Sohaimi Esa & Romzi Ationg. 2020. "Menyingkap Peristiwa Penyingkiran Singapura dari Malaysia (1963-1965)." *Malaysian Journal of Social Sciences and Humanities* 5, no. 21: 170-178.
- Mubin Sheppard. 2019. *Tunku: His Life and Times*. Selangor: Pelanduk Publications (M) Sdn Bhd.
- Nor Azlah Sham Bt Rambely & Rashidah Mamat. 2017. "Tragedi 13 Mei 1969: Satu Laporan Bersumberkan Rekod Foreign dan Commonwealth Office." *International Journal of Law, Government and Communication* 2, no. 6: 139-154.
- Suhaimi Mokhtar. 1981. *Warisan Pimpinan UMNO*. Selangor: Penerbitan PENA Sdn. Bhd.
- Tun Dr. Mahathir. 2018. *Doktor Umum: Memoir Tun. Dr Mahathir*. Selangor: MPH Group Publishing Sdn Bhd.
- Tunku Abdul Rahman. 2007. *13 Mei: Sebelum dan Selepas*. Kuala Lumpur: Utusan Publications & Distributors Sdn. Bhd.